

SVEA HOVRÄTT
Avdelning 01
Rotel 0106

PROTOKOLL
2013-04-18 – 2013-04-19
Föredragning i
Stockholm

Aktbilaga 84
Mål nr B 2856-13

RÄTTEN

Hovrättsråden Niklas Wågner, Magnus Ulriksson, referent, och Marianne Lishajko

FÖREDRAGANDE OCH PROTOKOLLFÖRARE

Hovrättsfiskalen Martina Sjölund

PARTER (såvitt nu är i fråga)

Klagande och motpart (åklagare)

Kammaråklagarna Karin Bergstrand, Hans-Jörgen Hanström, Chatrine Rudström,
Catarina Thiel och Mårten Hallsten
Internationella åklagarkammaren i Stockholm

Klagande och motpart (tilltalad)

1. Häktade Andreas Niklasson, 830221-0078

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten Johan Eriksson
Box 12107
102 23 Stockholm

2. Häktade Jonas Falk, 720911-0613

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten Thomas Martinson och jur.kand. Tobias
Enochson
Karlplan 12
115 20 Stockholm

SAKEN

Grovt narkotikabrott m.m.; nu fråga om undanröjande av tingsrättens dom och återförvisning

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Stockholms tingsrätts dom 2013-03-08 i mål nr B 9799-10 och B 20671-10

Saken föredras varvid följande antecknas.

Andreas Niklasson och Jonas Falk har yrkat att hovrätten ska undanröja tingsrättens dom på grund av rättegångsfel och återförvisa målet till tingsrätten för förnyad

Dok.Id 1075154

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 670 10	08-561 670 19	måndag – fredag 09:00-15:00
E-post: svea.avd1@dom.se www.svea.se				

handläggning. Jonas Falk har vidare yrkat att hovrätten ska undanröja tingsrättens dom även om det inte begåtts något rättegångsfel.

Åklagarna har motsatt sig att tingsrättens dom undanröjs.

Hovrätten fattar följande

BESLUT (att meddelas 2013-04-26)

Hovrätten avslår Andreas Niklassons och Jonas Falks yrkanden om att tingsrättens dom ska undanröjas och målet visas åter till tingsrätten.

SKÄL

Något om den rättsliga regleringen rörande rättegångsfel och undanröjande

Ett rättegångsfel kan karaktäriseras som ett fel av domstolen som innebär ett åsidosättande eller en felaktig tillämpning av en processuell regel, däribland regler om skyldighet för rätten att sörja för att målet blir tillfredsställande utrett (se Welamson, Rättegång VI, fjärde uppl., s. 115 f.).

Om det vid tingsrätten har förekommit sådana rättegångsfel som i detta fall görs gällande (se nedan) får hovrätten undanröja tingsrättens dom endast om felet kan antas ha inverkat på målets utgång och inte utan väsentlig olägenhet kan avhjälpas i hovrätten (se 51 kap. 28 § rättegångsbalken). Bestämmelsen är alltså konstruerad som ett förbud mot undanröjande om inte de nyss berörda förutsättningarna är uppfyllda.

Hovrätten har vidare en möjlighet att undanröja en tingsrättsdom av annan anledning än rättegångsfel. Denna möjlighet följer av hovrättens skyldighet att se till att mål blir tillfredsställande utredda. För att detta ska bli aktuellt förutsätts att det i hovrätten aktualiseras spörsmål som tingsrätten inte har tagit ställning till.

Hovrätten har mot denna bakgrund att pröva om det är utrett att ett rättegångsfel har förekommit, om felet kan antas ha inverkat på målets utgång och det inte utan väsentlig olägenhet kan avhjälpas i hovrätten. Först om dessa förutsättningar är uppfyllda får hovrätten undanröja tingsrättens dom enligt den nyssnämnda paragrafen. Därutöver har hovrätten att pröva om domen på någon annan grund bör undanröjas.

Har det förekommit något rättegångsfel vid tingsrätten som bör föranleda att tingsrättens dom undanröjs?

Var det fel av tingsrätten att avvisa förhöret med den polis som agerat kontaktperson mellan DEA och svensk polis?

Andreas Niklasson åberopade vid tingsrätten vittnesförhör med den polis som agerat kontaktperson, eller sambandsman, mellan svensk polis och amerikanska Drug Enforcement Administration (DEA), till styrkande av att det saknas samband mellan ingripandet mot Dean Bush m.fl. och den medtilltalade Mauritz Andersson.

Åklagarna yrkade att tingsrätten skulle avvisa förhöret eftersom detta omöjligen skulle kunna visa att ett sådant samband saknas.

Tingsrätten avvisade förhöret med hänvisning till att förhöret uppenbart skulle bli utan verkan utifrån det bevisstema som hade angetts.

Åklagarna har i hovrätten tillbakavisat att det har funnits någon särskilt utpekad kontaktperson, men angett att det var Charlotta Andersson och Göran Wall på Rikskriminalpolisen som hade kontakt med DEA. Åklagarna har vidare angett att Göran Wall redan har hörts.

Andreas Niklasson har i hovrätten preciserat att hans begäran vid tingsrätten avsåg ett vittnesförhör med Charlotta Andersson.

Rätten får avvisa bevisning om beviset uppenbart skulle bli utan verkan (se 35 kap. 7 § tredje punkten rättegångsbalken). Det är i allmänhet mycket svårt att i förväg uttala sig

om resultatet av viss bevisning och praktiskt sett torde nog – för ett avvisningsbeslut – krävas att man säkert kan konstatera att beviset helt kan fränkännas värde (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken [okt. 2012, Zeteo] kommentaren till 35 kap. 7 §).

Enligt hovrätten fanns det inte förutsättningar att utifrån det angivna bevistemat konstatera att beviset uppenbart skulle bli utan verkan. Genom att på den grunden avvisa förhöret begick tingsrätten ett rättegångsfel. Det saknar betydelse att Göran Wall hördes vid tingsrätten.

Var det fel av tingsrätten att inte pröva yrkandet om att höra vittnet Anthony Knowles?

Andreas Niklasson åberopade vid tingsrätten vittnesförhör med Anthony Knowles, som är medborgare i Bahamas.

Enligt åklagarna försökte man genom rättslig hjälp få till stånd ett förhör med Anthony Knowles, men utan att lyckas eftersom denne inte kunde påträffas. Enligt åklagarna stod det för alla parter klart att det inte gick att höra Anthony Knowles och att detsamma gällde flera av de vittnen som åklagarna åberopade vid tingsrätten.

Tingsrätten fattade inget beslut i frågan om att höra Anthony Knowles.

Rätten är skyldig att pröva samtliga i ett mål framställda yrkanden. Att inte pröva ett visst yrkande är ett exempel på rättegångsfel (se Fitger m.fl., a.a., kommentaren till 50 kap. 28 §).

Tingsrätten tog inte ställning till Andreas Niklassons begäran om att hålla vittnesförhör med Anthony Knowles. Denna underlåtenhet utgör ett rättegångsfel.

Var det fel av tingsrätten att inte ange om rätten beaktat Europakonventionens krav?

Andreas Niklasson har hävdats att tingsrätten begått ett rättegångsfel bestående i att tingsrätten i domen inte uttryckligen angett att domstolen beaktat artiklarna 5 och 6 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). De nämnda artiklarna rör dels rätt till personlig frihet, dels rätt till domstolsprövning och rättssäker process.

Europakonventionen gäller som lag i Sverige. Det förhållandet att tingsrätten i domen inte uttryckligen angett att rätten har beaktat konventionens krav utgör i sig inte ett rättegångsfel.

Var det fel av tingsrätten att inte fortsätta huvudförhandlingen?

Jonas Falk begärde efter att huvudförhandlingen hade avslutats vid tingsrätten, men innan domen meddelats, att förhandlingen skulle fortsätta. Som skäl för sin begäran anförde han i huvudsak att åklagarna först under slutanförandet i rättegången presenterade utredningsmaterial som försvaret tidigare efterfrågat men inte fått del av och som enligt försvaret, efter ett närmare studium, hade betydelse i målet.

Åklagarna motsatte sig Jonas Falks begäran.

Tingsrätten avslog dagen innan rätten meddelade dom i målet Jonas Falks begäran med hänvisning till att det som kommit fram inte innebar att det var nödvändigt att komplettera utredningen.

Rätten får hålla fortsatt huvudförhandling om rätten sedan huvudförhandlingen avslutats finner det nödvändigt att komplettera utredningen innan målet avgörs (se 46 kap. 17 § rättegångsbalken).

Den nyssnämnda bestämmelsen reglerar enligt sin lydelse endast de fall där det är rätten som finner behov av att komplettera utredningen. Bestämmelsen reglerar inte situationen när en part vill återöppna ny utredning efter förhandlingens slut men innan

domen meddelats. Bestämmelsen är dock tillämplig även i det fall när rätten, till följd av vad en part har anfört, finner det nödvändigt att komplettera utredningen. Den tar främst sikte på situationer där rätten under överläggning till dom eller när domen skrivs upptäcker att det finns oklarheter eller ofullständigheter i den utredning som lagts fram och att denna behöver kompletteras. (Se prop. 1986/87:89 s. 225 f.)

Rättens bedömning av om det som en part har anfört gör det nödvändigt att komplettera utredningen kan komma att falla ut olika beroende såväl på vad kompletteringen avser som på karaktären av målet (se rättsfallet NJA 2005 s. 864). Högsta domstolen nämnde vidare i rättsfallet att när det i ett brottmål åberopas ny bevisning som bedöms kunna vara betydelsefull för utgången i målet får det anses föreligga förutsättningar för att besluta om fortsatt huvudförhandling.

Att det inte går att få klarhet i frågan om det överhuvudtaget har förekommit ett rättegångsfel vid tingsrätten är inte tillräckligt för att bestämmelsen i 51 kap. 28 § rättegångsbalken ska kunna tillämpas, utan det ska i stället vara utrett att ett fel har förekommit (se Fitger m.fl. a.a., kommentaren till 50 kap. 28 §).

Den komplettering av utredningen som försvaret erbjöd tingsrätten i förevarande fall avsåg telekommunikation. Vilken betydelse detta material – i ljuset av den mycket omfattande utredning som hade lagts fram under rättegången vid tingsrätten – kunde ha för utgången i målet går inte att säga med någon säkerhet.

Det anförda innebär att det inte är utrett att det förekom ett rättegångsfel vid tingsrätten när domstolen avslog Jonas Falks begäran att fortsätta huvudförhandlingen.

Kan felen antas ha inverkat på målets utgång?

Hovrätten har alltså kommit fram till att det vid tingsrätten förekommit rättegångsfel bestående i att dels avvisa förhöret med den person som visade sig vara Charlotta Andersson, dels inte ta ställning till begäran om att hålla vittnesförhör med Anthony Knowles.

En ytterligare förutsättning för att hovrätten ska få undanröja tingsrättens dom är, som tidigare redogjorts för, att rättegångsfelet kan antas ha inverkat på målets utgång. Det i paragrafen angivna beviskravet, ”kan antas ha inverkat på målets utgång”, är lågt ställt. Den närmare innebörden av det torde vara beroende av vilken typ av fel som har förekommit. Om ett rättegångsfel innebär att en väsentlig rättssäkerhetsgaranti sätts åt sidan synes man kunna presumera att felet haft betydelse för utgången, medan ett fel som typiskt sett är mindre väsentligt torde kräva någon utredning som talar för att felet i det konkreta fallet haft betydelse för utgången (se Welamson, a.a., s. 118 f.).

Vad gäller såväl felet att avvisa förhöret med den person som visade sig vara Charlotta Andersson, som felet att inte ta ställning till begäran om att hålla vittnesförhör med Anthony Knowles, anser hovrätten att respektive fel kan antas ha inverkat på målets utgång.

Kan felen utan väsentlig olägenhet avhjälpas i hovrätten?

Hovrätten har alltså kommit fram till att felen bestående i att dels avvisa förhöret med den person som visade sig vara Charlotta Andersson, dels inte ta ställning till begäran om att hålla vittnesförhör med Anthony Knowles, kan antas ha inverkat på målets utgång.

Den sista förutsättningen för att hovrätten ska få undanröja tingsrättens dom är, som tidigare redogjorts för, att rättegångsfelet inte utan väsentlig olägenhet kan avhjälpas i hovrätten.

Som exempel på rättegångsfel som kan botas i hovrätten kan nämnas fall då tingsrätten vägrat en part att lägga fram bevisning (se NJA II 1943 s. 653). Det finns inget som hindrar att Andreas Niklasson begär att i hovrätten få höra vittnena i fråga. Felen kan med andra ord läkas i hovrätten.

Den återstående frågan är om detta kan ske utan väsentlig olägenhet. I detta hänseende gör sig, som Andreas Niklasson pekat på, rättssäkerhetskrav gällande, närmare bestämt instansordningens princip. Å andra sidan ska hänsyn som rör processeffektiviteten

beaktas, vilket framgår redan av bestämmelsens formulering. Paragrafen är nämligen utformad på så sätt att ett avhjälpande i allmänhet bör ha företräde framför ett undanröjande.

Förhållandena i det enskilda fallet är av stort intresse vid bedömningen av dessa hänsyn. I det här fallet är det fråga om en mycket omfattande rättsprocess med ett flertal tilltalade där huvudförhandlingen vid tingsrätten tog åtta månader. Enligt hovrätten innebär det sistnämnda att övervägande skäl talar för att rättegångsfelen utan väsentlig olägenhet kan avhjälpas här.

Finns det någon annat skäl än rättegångsfel att undanröja tingsrättens dom?

Jonas Falk har yrkat att hovrätten ska undanröja tingsrättens dom även om hovrätten inte kommer fram till att det har förekommit något rättegångsfel vid tingsrätten. Som skäl för det har han anfört bl.a. att målet i hovrätten kommer att tillföras nytt material av sådan omfattning att det förtar honom rätten till en prövning i två instanser.

Av hovrättens allmänna skyldighet att sörja för att målet blir handlagt på ett lämpligt sätt följer att domstolen – även i fall då något rättegångsfel inte föreligger – kan undanröja tingsrättens dom (se NJA II 1943 s. 654).

Konstruktionen av bestämmelsen i 51 kap. 28 § rättegångsbalken, som innebär ett förbud mot undanröjande på grund av de i paragrafen avsedda rättegångsfelen annat än under angivna förutsättningar, medför att undanröjande på annan grund än rättegångsfel endast bör ske med stor restriktivitet (se Welamson, a.a., s. 122, och rättsfallet NJA 1989 s. 646).

Om parterna i hovrätten åberopar ny och omfattande bevisning kan det komma i fråga att undanröja tingsrättens dom, om hovrätten anser att denna bör tas upp vid och prövas av tingsrätten. En förutsättning för det torde dock vara att utredningen inte utan väsentlig olägenhet kan läggas fram i hovrätten (se Fitger m.fl., a.a., kommentaren till 50 kap. 28 §, med däri gjorda hänvisningar).

Av de bevisuppgifter som parterna hittills gett in till hovrätten framgår att de åberopar ny bevisning. Hur omfattande denna kommer att bli är ännu oklart. Det går därför inte att säga att den bevisning som parterna för närvarande åberopar i hovrätten av lämplighetsskäl i stället bör tas upp vid tingsrätten som första instans.

Hovrätten anser på grund av det anförda att det inte finns skäl att undanröja tingsrättens dom och återförvisa målet till tingsrätten.

Hovrättens slutsats

Andreas Niklassons och Jonas Falks yrkanden om att tingsrättens dom ska undanröjas och målet visas åter till tingsrätten avslås.

Sammanfattning

Hovrätten har kommit fram till att yrkandena om att undanröja tingsrättens dom ska avslås. Det har enligt hovrätten förekommit rättegångsfel vid tingsrätten. Dessa har bestått i att tingsrätten dels avvisat ett vittnesförhör utan att förutsättningarna för det varit uppfyllda, dels underlåtit att ta ställning till ett annat vittnesförhör. Felen innebär dock inte att tingsrättens dom bör undanröjas, utan kan i stället avhjälpas i hovrätten.

Beslutet får inte överklagas särskilt.

Martina Sjölund
Protokollet uppvisat/